

KOMÁROM TÖRTÉNETE

A város története a messzi-messzi múltba nyúlik vissza. Az "Arany köz"-nek azon a helyén, ahol napjainkban Komárom városa büszkélkedik, már a kőkorszak kezdetleges műveltségű embere is megfordult. E gyorsan tovatűnő évszázadok után megjelentek a mai város területén a kelták, majd az ő uralmukat felváltó hatalmas római birodalom fiai. A rómaiak a Dunától északra élő barbárok ellen a folyó vonalát erődökkel és katonai táborokkal erősítették meg. A mai Szőny városrész területén, a Duna jobb partján kiépített Brigetio, az egykori Limes védelmi vonal egyik legjelentősebb légióstáborra lett, míg a hozzá szorosan kapcsolódó polgári település pedig az egykori Pannónia virágzó településévé fejlődött.

A finom műveltségű kelták és rómaiak után megfordultak ezen a területen gótok, avarok, szlávok, de a gondviselés megőrizte ezt a gyönyörű, dúsan termő földet a messzi Ázsiából érkező magyarság számára.

Elérkezett a Honfoglalás időszaka és Árpád fejedelem népe előzőnlötte a Kárpátoktól védett Duna-medencét. Árpád, a hős fejedelem bőkezűen jutalmazta híveit. Így kapta adományba a mai Komárom vidékét Ketel vitéz is, akinek fia Alaptolma, felépítette Komárom várát. Később azonban a mai város területe királyi birtok lett és az is maradt egészen a tatárjárásig. A dúló tatárhadak rombolását követően IV. Béla király, hogy kiürült kincstárát némileg gyarapítsa, Komáromot bérbe adta.

Később a nagymérvű birtokadományozások a vár gyengüléséhez vezettek, olyannyira, hogy IV. Béla utódai már csupán a várbirtok töredékével rendelkeztek. E folyamatot a király városfejlesztő politikával igyekezett ellensúlyozni. 1265 áprilisában kelt oklevelében Komáromot városi rangra emelte és polgárainak a budai polgárokéval azonos jogokat biztosította. E jogoknak köszönhetően egyesült a három település; Szentandrásfalva, Keszi-falu és Komárom, majd létrejött Komárom városa. A várost nemcsak az Árpád-korból származó királyok tüntették ki kiváltságlevelekkel, hanem az idegen, vegyes házasságból való uralkodóink is kimutatták ragaszkodásukat iránta. Különösen V. László, a város szülötte, majd Luxemburgi Zsigmond, Hunyadi Mátyás és Jagelló II. Ulászló tartózkodtak sokat a város falai között.

Komárom a 13. századtól a 15. századig több kézben is volt. Birtokolta a Csák nemzetség, Tamás esztergomi érsek, 1333-ban Dancs mester, 1372-1387-ig királyi birtok, 1387-ben Lackfy István, 1422-ben Gara Miklós nádor, 1439-1441-ig Erzsébet özvegy királyné, 1456-ban Széchi Dénes érsek, 1490-ben pedig Corvin János. Komárom városa a mohácsi csata után 1526. novemberében Szapolyai János birtokába került. János király uralma azonban nem tartott sokáig, mert a következő év augusztusában már Habsburg Ferdinánd kaparintotta kezébe.

Közben az egyre jobban terjeszkedő török félhold már lassan elérte Komáromot is. Szulejmán szultán janicsárjai 1529-ben megostromolták a várat, a város teljesen leégett és Gartschacher német várkapitány a várórséggel együtt az éj homályában kiszökött a várból és a Csallóközbe vonult. A tönkretett, elszegényedett lakosságot 1594-ben ismét megtámadta a török. Szinán vezér csapata, bár felgyújtották a várost, mégsem sikerült leverniük azt, sőt Pálffy Miklós felmentő seregének közeledtére gyorsan el is vonultak a vár falai alól.

A kuruc háborúk alatt a város a labancok fészke volt. Komárom nagyarányú fejlődése a XVIII. század elején indult meg. A város lakossága ekkor oly gyorsan növekedett, hogy Komárom hamarosan Magyarország egyik legnépesebb, legfontosabb városává fejlődött. Az 1715-i számlálás szerint Komáromnak már 8321 lakosa volt, tehát több mint Pestnek, Pozsonynak, Pécsnek vagy Kassának, s közvetlen Brassó, Buda, Kolozsvár és Nagyszében után következett. A város lakosainak száma pedig egyre jobban növekedett, úgyhogy 1775-ben 9745, a 19. században pedig, amikor Komárom a gabona és fakereskedelem gócpontja lett, 17782 lakossal bírt, s az országban csupán Pest, Debrecen, Pozsony, Szeged, Szabadka, Buda, Miskolc, Újvidék és Székesfehérvár voltak népesebbek.

Alighogy Rákóczi csillaga lehanyatlott, még gonoszabb ellenség fészkelte be magát a városba, mely ellen sem kard, sem ágyú nem ért semmit, a pestis. 1709. tavaszán és 1710. nyarán pusztított a járvány, melynek halottait minden pompa nélkül kellett végső útjukra kísélniük hozzátartozóiknak. A holtak használati tárgyait elégették. A betegeket megfelelően elkülönített hely hiányában "beteg házak"-ba szállították, ahol őket gondosan gyógykezelték. Aki a betegét eltitkolta, kiutasították a városból. A vár és a város közti közlekedést a várkapitány a járvány idejére megtiltotta, amely tilalom 1711. kezdetén ért véget. A járvány áldozatainak számáról pontos adataink nincsenek, de feljegyzések szerint sok ezer ember esett áldozatául.

1763. júniusában a hajnali órákban rettenetes földrengés rázta meg a várost. Hét kisebb-nagyobb templom tornya ledőlt, több templom omladékká vált, s valamennyi erősen megsérült. A föld a város több utcáján megnyílt, leginkább a Duna közelében. A Vág-Dunánál kénköves vizet, azután hamuszínű, barna homokot hányt ki a föld belsejében forrongó vulkánikus erő. A várban, karvastagságban kénkőszagú láng tört ki, utána pedig zavaros víz és kénes homok. Sokan félelmükben a Duna hajóira menekültek. A korábban virágzó város lakosai koldussá lettek és igyekeztek életüket megmenteni. Mária Terézia királynő kormánya e katasztrófa után a várost a Duna jobb partjára akarta áttelepíteni, azonban a város a kedvező királyi ajánlatot, az akkor virágzó fakereskedelemre való tekintettel nem fogadta el. A város újjáépítésekor a helytartótanács úgy ítélkezett, hogy az épülő házak csak földszintesek legyenek és ne szilárd anyagból, hanem fából készüljenek és a tűzvész elkerülése érdekében a házak között helyet kellett kihagyni. Ez az intézkedés magyarázza, hogy még ma is olyan kevés emeletes ház van Komáromban, ezek közül a legmagasabb is csupán hét emeletes. 1783. áprilisában ismét földrengés rázta meg a várost.

A városra nehezedett csapások közül a legsúlyosabbak az árvizek voltak. 1809 február elején jeges árvíz öntötte el a Vág melléki utcákat. Február közepén újabb jeges árvíz borította el a város jelentős részét, megnövelve ezzel a lakosság addigi szenvedéseit.

Az 1822-es év folyamán újabb földrengések rázták meg a várost, a falak ismét megrepedeztek, sok köz- és magánépületben esett kár. 1823. áprilisában 52 házat hamvasztott el a tűz. 1848. szeptemberében óriási tűzvész támadt. A dühöngő szél majd az egész várost lángba borította úgy, hogy oltásról szó sem lehetett.

1849-ben a császár bombázni kezdte a várost. A lakosok a város erődtítéseibe húzódtak vagy rögtönzött sátrak alá menekültek. A bombák a városban tetemes kárt okoztak és sokakat megöltek. Az 1848/49-es események következtében több mint negyed-, félmillió kárt szenvedett a város.

Komárom fontos szerepet játszott a napóleoni háborúk idején. A wagrami csatavesztés után a település lett a monarchia központja. Itt volt a főhadiszállás és itt raktározták a Habsburg-ház vagyonokat érő kincseit is.

A város 1848/49-es szabadságharcban betöltött szerepe kiemelkedően fontos volt. Az 1848-as önvédelmi harcokban legendás, hős honvédeink háromszor mérték össze erejüket Komáromnál az osztrák túlerővel és ez volt az a város, ahol legtovább lengett a magyar nemzeti lobogó. Görgey 24.000 honvéde 1849. április 26-án ütközött meg Komáromnál Schlick tábornok 30.000 osztrák katonájával, akiket elkeseredett, véres közdelemben megfutamított. Haynau seregei július 12-én ugyancsak Komáromnál csaptak össze Görgey honvédeivel. A küzdelem egyik félnek sem hozott diadalt, így mindketten visszavonulásra kényszerültek. A július 11-i ütközetben a vitézül küzdő honvédek az osztrák túlerővel szemben kénytelenek voltak visszavonulni. Fájdalmas nap volt ez, mert a harcot több mint 1.500 fiatal honvéd kiömlött vére festette pirosra. Magyarország hasztalanul küzdött, a túlerővel nem bírt megbirkózni és a magyar szabadság vérzőnbe fulladt. Világosnál porba hullottak a magyar fegyverek és ezzel a szabadságharc elbukott. Magyarországon most már csak Komárom várfalain lengett a piros-fehér-zöld nemzeti lobogó. Az utolsó várát, Komáromot Klapka és serege védte a 44.000 főből álló osztrák sereggel szemben. Végül a szembenálló felek a további vérontások elkerülése érdekében 1849. szeptember 27-én Herkálypusztán aláírták a vár átadásának feltételeit rögzítő okmányt.

1876. februárjában a város megmenekült ugyan az árvízről, de a Duna és a Vág is óriási károkat okozott. A Vág-Duna hidját a rohanó ár egészen semmivé tette, a Duna töltéseit több helyütt átszakította és a zsilipeket összeroncsolta. 1880 januárjában a Duna elsodorta az újszónyi és szigeti részen lévő hídfőket és jégtörőket, valamint az 1876. évi árvíz után teljesen újonnan épült Vág hidat is, óriási kárt okozva ezzel a városnak.

Komárom városát sem az elemi csapások, sem a világosi fegyverletétel utáni önkényuralom rettenetes korszaka nem törte meg, sőt újabb erőt adott a város lelkes polgárainak.

A kiegyezés után Komárom egyre jobban fejlődött, s a Dunántúl egyik fő erőssége és büszkesége lett.

Később, a trianoni békeszerződés alapján Csehszlovákiához csatolták északi részét, melyet innentől Komáromnak neveznek. Az új város helyén feküdt egykor Monostor és Révkomárom.

A KOMÁROMI ERŐDRENDSZER KIÉPÜLÉSE

A Honfoglalás után, a magyarok vezére Árpád, Komárom térségét Ketelnek adta, akinek fia, Alaptolma erős földvárat épített a Duna és a Vág összefolyásánál.

Komárom-vármegye székhelye lett. Felette hol királyok, hol pedig főurak rendelkeztek. A tatárjárás után IV. Béla uralkodása idején /1265/ a földvárat kővár váltotta fel, majd a XV. században, Mátyás király uralkodása alatt a település kereskedelmi, gazdasági és katonai központtá fejlődött.

A Török Birodalom terjeszkedése során 1541-ben Buda török kézre került, ezért I. Ferdinánd Bécs védelme érdekében elrendelte Komárom várának megerősítését. Az ún. Öregvár tervét

1550 körül az olasz Pietro Ferabosco készítette el. A felépült vár komoly erősségnek számított a törökök elleni végvár-rendszerben. A mohácsi csatavesztés után /1526/ a vár a Habsburgok birtokába került. 1585-ben a Vág és a Duna túlsó partjára történő átkelés biztosítására egy-egy cölöp hídfőerődöt építettek.

Az Öregvár igazi próbatétele az 1594-es török ostrom volt, amikor is Szinán nagyvezér százezer fős seregével Tata, majd Győr elfoglalása után Komárom ellen fordult. A vár védői hősiességüknek köszönhetően nem került török kézre. 1663-ban a bécsi udvar újabb erődítések megkezdését rendelte el, melynek során az Öregvár nyugati - város felőli - oldalát koronaművel, az ötszög alakú Újvárral erődítették.

Az 1673-ban elkészült Újvár a legkorszerűbb olasz és francia erődítési elvek figyelembevételével épült fel. Az Újvár megépítésével párhuzamosan újjáépítették és megerősítették a Vág és a Duna jobb partján fekvő /Szent Péter palánk/, korábban épített hídfő erődöket.

Az 1682 évi nagy árvíz jelentős károkat okozott az erődítményben. A törökök kiűzését követően Komárom katonai jelentőségét ideiglenesen elveszítette, megszűnt végvár lenni, s ennek következtében kevesebbet áldoztak fenntartására is. A bajt tovább tetézte az 1763-as, de különösen az 1783-as földrengés, mely hatalmas károkat okozott nem csak a városban, hanem az erődítményben is.

A vár és az erődrendszer szempontjából az újjászületést a Napóleoni háborúk jelentették. Napóleon sikeres hadjáratai során a császárvárost - Bécset is elfoglalta /1809/. I. Ferenc császár udvartartásával Komáromban talált menedéket, melyet előzőleg nagy sietve megerősítették. A császár itt határozta el, hogy Komáromot a Birodalom legerősebb katonai erődrendszerévé kell kiépíteni, alkalmassá téve azt, egy közel 200.000 fős haderő befogadására.

Az erődrendszer ilyen irányú fejlesztését Marguis Chasteler tábornok vezette, egy hadmérnöki gárda tervei alapján. Ez a terv már tartalmazta a Duna jobb partjának erődítési elképzeléseit is. A már meglévő jobb parti hídfőerőd a "Csillag Erőd" /korábbi Szent Péter palánk/ mellé két másik erődöt is terveztek építeni. Egyet a koppánymonostori Homokhegyen, egyet pedig a Nagyigmánd felé vezető út mellett, Komárom déli kijáratához.

Az 1827 és 1839 között folytatott építkezések során korszerűsítették az Öreg- és Újvárat, megkezdtek a várost nyugatról védő Nádor vonal és a keleti irányból védő Vág vonal kiépítését. Az építés folyamatát osztrák részről az 1848-49-es szabadságharc eseményei szakították meg.

A vár magyar kézre kerülésével, annak első parancsnoka Majtényi István alezredes azonnal hozzálátott a vár megerősítéséhez és a város védelmének megszervezéséhez. Majtényit Török Ignác mérnökkari alezredes váltotta, aki a 12.000 fős seregével hősiességgel ellenállt a várat ostromló osztrák túlerőnek. A több mint egy hónapig tartó ostromnak /1849. március-április/ a magyar honvédsereg sikeres áprilisi hadjárata vetett véget. A Guyon Richárd tábornok vezette felmentő csapat Győr irányába úzte el az osztrák főerőket.

A vár új parancsnoka Klapka György tábornok lett, aki május 28-án parancsba adta egy kazamatákkal ellátott erőd építését az osztrákok által már korábban kiszemelt helyen, a Homokhegyen. Az építkezés során az eredetileg négy saroktoronyos, 1000 katona

befogadására alkalmas erődítménynek csupán az Ács település felé néző tornya készült el. Ha a tervek megvalósításához elegendő idő állt volna rendelkezésre, úgy a sáncban elhelyezett lövegek tűzerejükkel lezárhatták volna a Bécs felől vezető utat, tűz alatt tarthatták volna a Nádor vonal előterét és megközelíthetetlené tették volna a Dunát.

A bécsi út lezárására két védművet is kialakítottak és megépítésre került az igmándi sánc is. A nagy erővel folytatott erődítési munkálatokat az egyre gyakoribbá váló osztrák ágyúzások miatt meg kellett szakítani. Komárom térségében júliusban kétszer is megütközött a magyar és az osztrák főserég, döntő siker nélkül. Az erősödő osztrák támadások sikeres előrenyomulást eredményeztek és a magyar csapatok visszavonulva, a Tiszánál próbálták megállítani a támadókat.

Komáromban a Klapka vezette 18.200 fős védősereg, több mint 300 ágyúval magára maradvá felkészült a város és az erődök védelmére. Az osztrákok kezdetben kisebb erővel /12.000 fő és 75 ágyú/ megfigyelő és blokkírózó tevékenységet folytattak az erősítés megérkezéséig. Klapka tábornok felmérve a kínálkozó lehetőséget, több sikeres kitörést hajtott végre, melynek során Pozsonyig, illetve Győrre tört előre, jelentős zsákmánnyal visszatérve.

Az egyesített osztrák és orosz csapatok döntő vereséget mértek a magyar főserégre és az augusztus 13-i világosi fegyverletételt követően jelentős erővel Komárom ellen indultak. A körülzárt Komárom egy ideig még ellenállt a túlerőnek, de végül is 1849 szeptember 27-én Klapka György aláírta a vár átadását és a védők szabad elvonulását biztosító megállapodást.

A szabadságharc leverése után az osztrákok - a korábbi terveknek megfelelően - újból hozzákezdtek az erődrendszer kiépítéséhez, melyhez felhasználták az ostrom során szerzett tapasztalatokat is. A vár körülzárása egyértelműen bizonyította, hogy a Monostori és az Igmándi erődök megépítésére szükség van a Duna jobb partján. Olyan védműveket kell építeni, amelyek meg tudják akadályozni, hogy az ellenség tüzérsége tűz alá tudja venni a bal parti erődöket és folyamatosan biztosítani tudja a két part közötti összeköttetést.

Az 1850-ben elkezdődött építési munkálatok felölelték a Komáromi Erődrendszer együttes teljes vertikumát. A nagyarányú építkezés első, legnagyobb üteme 1871-ben befejeződött, a Monostori Erőd elkészültével. Ezt követően 1871-77 között megépült az Igmándi Erőd, amellyel a Komáromi Erődrendszer teljessé vált.

A Komáromi Erődrendszer létjogosultsága az elkövetkező években megkérdőjeleződött. A XIX. század végére felgyorsult a haditechnika - ezen belül is a tüzérségi eszközök - fejlődése, amely megkövetelte volna az erődrendszer védőképességének felülvizsgálatát és a megváltozott körülményekhez igazodó átépítést. Erre azonban már soha nem került sor.

forrás: <http://www.donaukomarom.com/komarom.html>